

LA CREACIÓ COM A COMBAT

Escriure com a acte feminista

Bel Olid

[Nadia Sanmartin](#)

Si dic que, si ets una dona, escriure és un acte feminista, direu ombres de grey o novel·la rosa, o els manuals per ser com cal que solen firmar (no sempre escriure) noms de dona. I per això matisaré: si ets una dona, escriure quan no és per defensar el sistema és un acte feminista. Escriure perquè sí, perquè ho necessites, perquè tens coses a dir. Escriure, sigui quin sigui el resultat, si ho fas per explorar el que penses, fins i tot quan el que penses no és feminista.

Costa temps, escriure. És estona que no estàs cuidant a ningú, no estàs guanyant diners, ni t'estàs posant guapa per agradar a ningú. De fet, segons quines idees expressis, agradaràs ben poc. Escriure vol dir passar molt de temps sola, pensant en les teves coses. També moltes hores de llegir i escoltar altra gent, i dialogar-hi en veu alta o per dins, en persona o a través dels segles, i recollir el fruit d'aquestes converses, les idees que et fan néixer, per escrit.

L'autora Àlicia Kopf, que va guanyar el premi Documenta amb *Germà de gel* i que ha aconseguit ressò internacional i crítiques excel·lents, podria ser un exemple del preu que es paga per aquest escapar-te del que t'ha tocat per creure en tu mateixa i fer el que necessites fer. Explicava en algunes entrevistes que durant els molts anys en què havia treballat a l'ombra, sense reconeixement social, al seu estudi, la família qüestionava les hores que hi passava. Aquelles estones no estava aportant res a la família, que la necessitava, ni estava guanyant diners. Quan això ho fa un home, s'accepta i proud. És un artista incomprès, o necessita descomprimir-se, o és tan creatiu... Una dona, no pot ser. Després del Documenta, que li va aportar alguns diners però, sobretot, el prestigi de ser reconeguda com a bona escriptora i gran artista, la família va canviar d'actitud. Ara ja sí

que hi guanyava alguna cosa, amb les hores que hi esmerçava.

Però quin sentit té l'art si no és la gratuïtat de crear-lo? Per què les dones hem de demostrar que ho fem molt bé, que la nostra obra aportarà alguna cosa a algú que no som nosaltres (diners a la família, prestigi al grup social, alguna mena de bé a la humanitat) perquè se'ns permeti el temps de crear-la? Com arribes a ser una bona escriptora si no és escrivint textos no tan bons hores i hores? No tens dret a escriure, si no has d'arribar enlloc més que a satisfer una urgència pròpia?

La idea masclista que les dones ens realitzem quan satisfem els altres però que els homes es realitzen quan es satisfan a si mateixos està profundament arrelada. Tant, que trencar-la i buscar estones per explorar-nos és profundament feminista.

Ara, creuem-ho. I si, a més de dona, ets pobra? I si pateixes racisme? I si se t'ha menyspreat tota la vida perquè no ets una dona com cal? Quanta força, quanta confiança en tu mateixa et caldrà per assegurar-te i escoltar-te? Quanta sort, quantes aliances, quanta feina caldrà perquè això que has escrit arribi algun dia a ser llegit? Quant li costarà al sistema literari que t'expulsa deixar d'ignorar-te? Quant de talent hauràs de demostrar perquè deixin de mirar-te per sobre de l'espatlla i hagin de reconèixer que això que fas és literatura, sense que hi escupin al darrere «femenina», com si fos una pesta ser dona i voler-ho explicar?

Escriure t'arrenca del teu lloc al món, que és servir i sotmetre't a les idees d'ells, per fer-te un forat entre les veus que tenen alguna cosa a dir. Sí, quan escrius creus que tens alguna cosa a dir, i quan vols publicar és perquè creus que això que tens a dir és digne de ser escoltat. No està gens malament, si tota la vida se t'ha dit que els escriptors són ells, que els que tenen idees vàlides són ells, que els que mereixen l'atenció són ells.

Per què les dones hem de demostrar que ho fem molt bé i que la nostra obra aportarà alguna cosa a algú que no som nosaltres perquè se'ns permeti el temps de crear-la? Com arribes a ser una bona escriptora si no és escrivint textos no tan bons hores i hores?

Quan em van demanar que fes una selecció de llibres feministes de ficció, i no d'assaig, els primers que em van venir al cap van ser els que tenien les temàtiques habituals dels feminismes. Però llavors vaig obrir el focus, vaig pensar en els llibres que m'havien trasbalsat perquè em regalaven veus que no tenia previst trobar-me. Eren tots llibres d'autores que havien sortit de la casella assignada i, en les condicions més improbables, s'havien pres el temps que necessitaven per crear el que els havia donat la gana. Escriure els llibres que han escrit és feminista, sense cap mena de dubte. Publicar-los, traduir-los, llegir-los, també ho pot ser.

Tenia pocs anys i vaig llegir *Diari d'Anna Frank* i vaig adonar-me que allò ho havia escrit

una dona. Una noia, més aviat. Segurament sense esperança de publicar-ho mai. Però jo tenia el llibre a les mans, i alguns passatges em commovien. Ningú li havia donat permís per pensar, se l'havia pres i prou. Era el primer llibre escrit per una dona que era conscient de llegir i l'havia escrit algú que es deia com la meva tieta, com la meva cosina. Jo escrivia des que n'havia après els rudiments, per plaer, gairebé en secret. Ara, de cop, pensava que algun dia potser seria el meu nom a la coberta d'un llibre. Trigaria molts anys, no vaig publicar per primer cop fins a prop dels trenta. Però arribaria. I va arribar perquè vaig escoltar-me, perquè em vaig donar el temps, perquè vaig creure, contra el món, que la meva veu era digna.

Tant de bo aquesta llista de llibres que he recopilat, entre el dubte i l'atzar, empenyi altres dones a escriure. Tant de bo en trobin un en què es reconeixin i que les empenyi. Tant de bo es creuin diàlegs, es desvetllin idees. Perquè l'obligació de les que tenim més drets, més espais, més llibertats, és intentar que arribin a totes. I que no quedi ni una possible escriptora sepultada sota el pes de la veu (sovint social, però encara més maliciosa quan la sentis a dins) que diu que no, que no mereix el temps que vol dedicar a escriure.

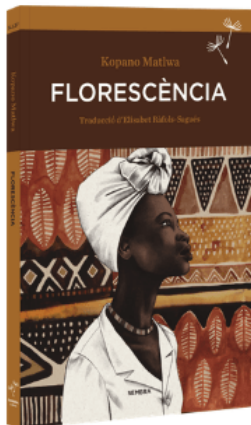
Onze per cada deu

I ara cal seleccionar, doncs. Deu llibres que no siguin d'assaig i que, segons el meu parer, hagin fet aportacions als feminismes que valgui la pena destacar, em demanen. Deu són molt pocs llibres per a un camp tan ample, penso. Però encara que en fossin cent seríem allà mateix: com triar-ne cent d'entre tots els possibles candidats? I com confiar que podré triar bé?

Sempre he llegit caòticament. Un llibre em porta a un altre, i el meu mapa de lectures té forats inexcusables i alhora densitats inusuals en algunes zones on vull estar-m'hi per sempre més. He estudiat literatura russa, catalana, francesa, anglesa, nord-americana, hispanoamericana, clàssica, espanyola. Com les abasto, tota la resta de literatures, amb aquesta maleta desequilibrada de preferències i aversions? A més, la majoria de llibres que vaig estudiar eren lluny, molt lluny, dels feminismes. Els llibres que se surten del cànon els he tastat perquè me'ls acosten les amigues reals o imaginàries, fetes de retalls d'interessos trobats als textos que devoro o a les xarxes. Tot això que he llegit de casualitat, o buscant la causalitat d'una mancança, m'ho deixa ben clar: no puc abordar de cap manera aquesta llista com una selecció dels millors llibres, ni tan sols dels més adequats. Simplement, no he llegit prou, ni prou variat.

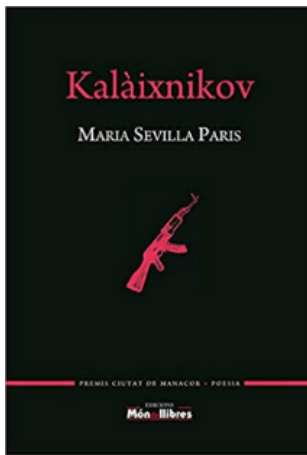
Sí que puc, però, pensar què m'ha portat més enllà quan ho llegia. Què m'ha fet sentir acompanyada. Què m'ha esperonat a escriure o potser a buscar més llibres. I és aquí on furgo. Em busco les cicatrius del que he llegit els darrers anys; el que m'ha canviat i encara queda. I aquestes cicatrius precioses que m'embelleixen i em construeixen, són llibres que voldria que llegís tothom. No perquè siguin els millors ni els més rellevants ni els més res. No els calen comparacions: brillen tots amb llum pròpia. He buscat, això sí, una determinada varietat que pogués oferir alguna joia a gairebé qualsevol interès. N'hi ha que han venut moltíssim i d'altres que costen de trobar. De poesia i de narrativa, de diversos

racons del món. Uns quants d'escrits en català, alguns de traduïts. Amb humor i amb solemnitat, amb il·lustracions i fets de veu. N'he triat onze, al final, i no deu. Una manera com una altra de fer notar la insuficiència de la tria. Voldria que aquesta llista em porti les vostres cartes plenes d'altres llistes, que es multipliqui per mil llistes que em creïn cues sense precedents a la tauleta de nit. Que per cada deu llibres que recomano me'n recomaneu onze més. Que entre totes fem una llista que resulti inoperativa per la quantitat i la varietat i l'extravagància. Us hi apunteu? Tenim les xarxes, tenim la generositat, tenim el coneixement.

Florescència, Kopano Matlwa (traducció d'Elisabet Ràfols)

El cos present, dolorosament, joiosament, a les pràctiques feministes. No només discurs, sinó cos vulnerable i poderós, en un relat sobre la violència contra els cossos que vol (i no pot) ofegar les idees. Matlwa escriu una protagonista enfrontada de cara amb les contradiccions de ser i alhora no ser feminista, de ser i alhora no ser xenòfoba, de ser i alhora no ser privilegiada. Amb el fil vermell de la sang relligant-ho tot, deixant un rastre inesborrable.

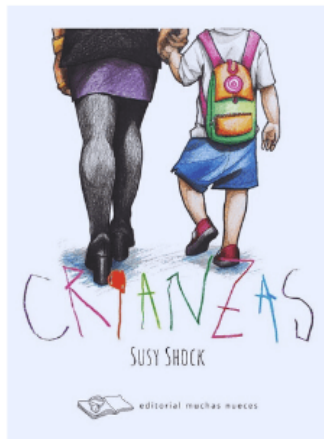
Kalàixnikov, Maria Sevilla

En uns poemes que vessen bellesa crua i cruesa bella, el subjecte poètic de Sevilla és algú que es mira sense pietat i sense dramatisme. És una poesia que guanya si es diu en veu alta, i que se't clava tan endins que, anys després del primer contacte, la ferida encara supura. I hi tornes per furgar-hi, segura que en florirà alguna cosa millor que el que hi havia abans de llegir-la.

La passió, Jeanette Winterson (traducció de Dolors Udina)

Llegir Winterson et fa més lliure; per viure i per escriure. Joga amb els temps i els espais, i amb els gèneres i tot. I mentre la llegeixes van seguint els personatges en un viatge que et porta a tu mateixa, al centre del que ets, sota la capa del correcte, en allò que no sempre goses reconèixer. Recomanar aquest per damunt dels altres no és una qüestió de preferència per la novel·la en sí, sinó perquè la podem trobar traduïda per Dolors Udina, que l'ha revisitada trenta anys després de posar-s'hi per primera vegada, amb tot el bagatge d'una traductora excepcional a l'esquena i al cor.

Crianzas, Susy Shock

Una tia trava, com s'autoanomena Susy Shock, escriu cartes als veïns, a les famílies dels companys d'escola del nebot, al món sencer. Són cartes que va bé de tenir a mà: sempre hi ha trànsfobs, homòfobs, masclistes disposats a menysprear i agredir. Els textos, profundament polítics, van sorgir per a un microespai de ràdio a lavaca.org. El volum que els recull desborda poesia, força, humor, llum, veritat. Amor a la vida, en definitiva.

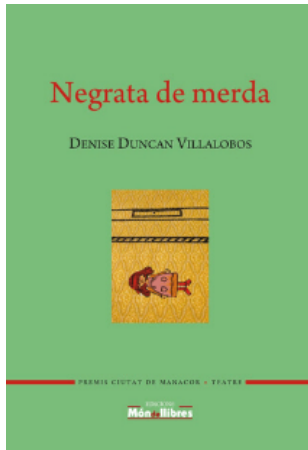
L'acabadora, Michela Murgia

Les xarxes de les dones, les vides de les dones, el poder de les dones fins i tot en situacions en què sembla que no en tinguin. En una Sardanya tan llunyana com propera, la filla de l'acabadora recorda el passat i ens ensenya les seqüeles que té en el present.

Hadeel, Rafeef Zidah

Aquest disc d'*spoken word* no ha estat traduït al català, però l'hem poguda escoltar al Barcelona Poesia 2019 i hi ha molts vídeos de les seves actuacions subtitulats i penjats a la xarxa. La seva veu és un riu que s'escola consciència enllà i t'infiltra les venes, que t'atrapa amb la veritat i el ritme, que és poderosa perquè gosa existir i alçar-se en un món que la vol silenciosa.

Negrata de merda, Denise Duncan

Què passa quan el teu fill negre et diu a tu, mare blanca, que a l'escola ha acabat passant l'inevitable i li han dit «negrata de merda»? Quines decisions prens, i per què? Denise Duncan crea una obra de teatre amb una tensió narrativa perfecta, que incomoda qui ha de presenciar-ne els diàlegs, en què el racisme, la condescendència, les relacions de parella i el classisme teixeixen una tragèdia poc èpica i per això encara més humana.

Una nena tan blanca, Mariana Komiseroff

Komiseroff escriu un thriller que és un conte que és una tragèdia que és un cop de puny a la cara de qui no ha viscut mai la pobresa, ni ha gosat furgar-hi més enllà dels estereotips i la superfície simple dels titulars. Escriu un barri complex, ple de vides complexes. No per difícils, que també, sinó per matisades. I amb quina delicadesa sura la llum, quan n'hi ha, a la conurbació de Buenos Aires que ens pinta.

La senyoreta Keaton i altres bèsties, Teresa Colom

Atmosferes irreal, fantasies i arguments que se t'emporten. Una col·lecció de delicadeses bizarres en què la poeta Teresa Colom se serveix de la forma del conte per donar encara més relleu a la poesia de les històries i les imatges que ens va llançant.

Permagel, Eva Baltasar

Ser o no ser no és la qüestió. La qüestió és *com* ser, com existir quan et sents expulsada i atrapada alhora per la vida. Si en alguna època de la teva vida has tingut pensaments suïcides, aquest llibre és un deixar de contenir la respiració, relativitzar l'angoixa existencial, acceptar que si no trobes la manera de d'existir, la vida et prendrà i farà amb tu el que pugui. I això no sempre està tan malament.

La piscina, Yoko Ogawa (traduïda al castellà per Héctor Jiménez Ferrer)

Estudi de la crueltat, catàleg de plaers poc confessables. Ogawa pulveritza la infantilització, la cosificació o la banalització de les noies adolescents a què ens té acostumades gran part de la literatura canònica i presenta una protagonista amb arestes, que batega amb ganes d'experimentar tot allò que de moment sospita i prou.

Bel Olid

Bel Olid és escriptora, traductora i activista feminista. És professora del Departament de Filologia Catalana de la Universitat Autònoma de Barcelona i col·labora habitualment en diversos mitjans de comunicació com Nació Digital o El Temps. També presideix l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana. És autora de *Feminisme de butxaca: kit de supervivència* (2017), *Vides aturades* (2017) i l'obra recentment publicada *Follem? De què (no) parlem quan parlem de sexualitats* (2019). També ha publicat obres de literatura infantil i juvenil, narracions curtes i reflexions teòriques com *Les heroïnes contraataquen* (2011), un assaig on analitza els rols de gènere en la literatura infantil i amb el qual va ser guardonada amb el Premi Rovelló d'assaig infantil i juvenil.